

**GELENEKSEL ŞERH VE MODERN METİN
İNCELEMELERİNE ELEŐTİREL BİR BAKIŞ:
METOTLAR, ÇALIŞMALAR, BEKLENTİLER***

*Atabey KILIÇ***

ÖZET

Bilindiđi gibi Şerhe dair eserler Klâsik Türk Edebiyatında geniş bir yer tutmaktadır ve uzun süre çok da dikkat çekmeyen bu alan son dönemlerde yapılan çalışmalarla tekrar bilim adamlarının ilgisini çekmiştir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında, Şerhin ne olduğuna dair bir tarifin, yapılmış olan tam bir Şerh tasnifinin de olmadığı görülür. Bu eksiklerin giderilmesinin yanında bu alanda yapılan çalışmalarda yalnızca Şerh eserlerini ortaya koymak yeterli olmayıp Şerh yapılırken kullanılan metotlara da dikkat çekmek gerekir. Biz bu çalışmamızda geleneksel Şerh ve modern metin incelemeleri şeklinde adlandıracağımız son dönemlerde yapılan metin açıklamaları üzerinde durduktan sonra, Şerh sahasına dâir eksiklere ve beklentilere temas etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Şerh, geleneksel Şerh, modern metin incelemeleri, Şerh tasnifi, metin neşri, Şerh sözlükleri, mukayese.

**A CRITICAL VIEW ON TRADITIONAL COMMENTARY
AND MODERN COMMENTARY:
METHODS, STUDIES, EXPECTATIONS**

ABSTRACT

* Bu makale Erciyes Üniversitesi Klâsik Türk Edebiyatı Topluluđu'na gerçekleştirilen "III. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına) (13 Şubat 2009 Kayseri)'nda sunulan tebliğin gözden geçirilmiő hâlidir.

** Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, atabeykilic@gmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Just as known commentary books take a spread place in Classical Turkish Literature. For a long time this area didn't attract attention, but nearly by searchers studies this area became popular. However in this studies there is no definition what is commentary and no classification of commentary texts. These deficiencies should be removed and also methods of commentary should be fixed because as everyone except just writing critical texts of commentary books is not enough studies for this area. In this study we are going to point out traditional commentary and modern commentary and also deficiencies and expectations on commentary studies.

Key Words: commentary, traditional commentary, modern commentary, commentary classification, text prose, commentary dictionaries, comparing.

Şerh yakın zamana kadar çok ilgi görmeyen bir alan olarak görünmektedir. Türkiye’de şerh bahsi açılınca aklımıza öncelikle Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan ve çalışmaları hatırlanır. O’nun “Edebiyat Meseleleri”¹nde bulunan “Metinler Şerhi’ne Dair” başlıklı geniş yazısı şerhe bilimsel manada bir yaklaşımı gösterdi bize ve yakın zamana kadar da hep onu okuduk, burada söylenenlerin peşinde gitmeye çalıştık. Prof. Dr. Tunca Kortantamer Hocamızın genel olarak derleyici toparlayıcı güzel bir yazısı var: “Modern Teoriler Işığında Şerh Meselesi”.² Burada Kortantamer’in, Tarlan Hocaya bazı itirazlarının olduğunu görürüz. Kendisi, yüksek lisans ve doktora derslerinde de bu makaleyi tartışır ve Tarlan’ın iddia ettiği gibi şerhin, tamamen objektif, tenkidin de tamamen subjektif olamayacağını söylerdi. Bizim de görüşümüz Kortantamer’in iddiası ile mutabıktır. Artık şerhin objektif olması biraz zor, subjektif olma yönü ise her zaman daha kuvvetli. Daha sonra Prof. Dr. Mine Mengi’nin aslında 1997 yılında Dergâh Dergisi’nde yayımlanan “Metin Şerhi, Tahlili ve

¹ Ali Nihad Tarlan, **Edebiyat Meseleleri**, İstanbul 1981.

² Tunca Kortantamer, “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollojyumu, Ankara 17-18 Ocak 1992.; **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, İzmir 1994, S. VIII., s. 1-10.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Tenkidi Üzerine” başlıklı kıymetli yazısını görüyoruz.³ Bu üç yazının ardından şerhe teorik olarak yaklaşan yeni yazıların gelmesi beklenirdi ama her nedense bu gerçekleşmedi. Son beş altı yıldaki şerhe dair yeni çalışmalar özellikle teorik yani, modern teoriler ışığında hazırlanmış çalışmalara ulaşana kadar ortada Cem Bey’in çalışmalarını görüyoruz.⁴ 1990’lı yılların hemen başında kaleme aldığı Fuzulî’nin “Bir Gazeli’nin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi” başlıklı yazısı, hocam Tunca Bey’in de çok beğendiği ve takdir ettiği bir yazıydı. Gerçekten pek çok akademisyen gibi benim de hayran olduğum her bakımdan örnek almaya çalıştığım bir yazı. Prof. Dr. Cem Dilçin hocamızın, adına düzenlenen bu sempozyum için kaleme aldığı ve az önce okunan iletisinde de bahsettiği üzere, bize aslında vermek istediği mesaj şu: “Klâsik usuldeki bir metni biz önce klâsik manada yani, klâsik şerh ile ele almalıyız; klâsik şerhin söyleyeceği pek çok husus var, onun ardından modern teorilerin ışığında götürmeliyiz.” Tabî yalnızca yapısalcılıkla olur mu olmaz mı, o ayrı bir meseledir. Yapısalcı yaklaşımla bütün gazeller incelenebilir mi bunun soruşturulması lâzım. Veya Fuzulî’nin başka bir gazelini alsak aynı yolla aynı teoriyle inceleyebilir miyiz? Tunca Kortantamer buna hayır diyor, böyle bir şey zor. Kortantamer’in geldiği nokta eklektik olmak idi. Ona göre, metni anlamaya yönelik her teori bize, herhangi bir metni özellikle klâsik metinleri anlamada yardımcı olabilir ve her teoriden elimizdeki malzemeye göre bir şeyler almak suretiyle kendi metodumuzu çıkarıp istifade edebiliriz. Gerçekten, şerhin çok geniş ve dağınık bir alan olduğunu düşünürseniz sadece bir metodun meselâ tarihî metodla ya da yapısalcılıkla bütün metinleri ele almamızın ne kadar güç olduğu ortaya çıkacaktır.

Şerhin aslında çok büyük bir kısmının hiç işlenmemiş hiç el değmemiş bir alan olduğu malumunuz. Bir malzeme varsa eğer ona da yaklaşmanın yolunu yani, metodunu bizim çıkarmamız, tespit etmemiz gerekir. Kaldı ki, şerhin ne olduğuna dair herkesin ittifak ettiği bir *tarif yok*. Tunca Bey’in çok küçük bir tarifi vardı. “Bir metni başkalarından daha iyi anladığı iddiası olan bir kişinin ele alıp incelemesi anlatmaya ve açıklamaya çalışması.”⁵ Ama

³ Mine Mengi, “Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine” *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ, Ankara 2000, s. 72-81.

⁴ Cem Dilçin, “Fuzulî’nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, *Türkoloji Dergisi* C.9. Ankara 1991, s. 43-98; Cem Dilçin, “Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma”, *Türkoloji Dergisi*, C.13, S.1, 1999, s.34-66.

⁵ Tunca Kortantamer, “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, 1.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

şimdi bir takvim şerhini elinize aldığımız zaman bu tarif yetersiz kalıyor veya başka şerhler var, muamma şerhleri ve benzeri gibi. Bunları göz önünde bulundurduğumuzda, şerhin ne idüğünün tarifi konusunda çok büyük bir boşluk var. Özellikle konuyla ilgilenen bilim adamlarının bunun tespiti konusunda çalışmalar yapması beklenir.

Şerh meselesini, eski ve yeni olarak kabaca ikiye ayırabiliriz. Yani eski şerh ve yeni şerh veya eskiye dair malzemeler-yeni malzemeler. Eski bakış açısıyla yaklaşım ve yeni bakış açısıyla yaklaşım diye kabaca hemen ikiye ayırarak ele almamız söz konusu. Bu tabii değişik isimlerle de anılabilir. Eskiden kastım, her şeyden önce tespit, yani metinlerin tespiti. Hâlâ elimizde şerhe dair kaç tane eserin, kaç mecmua içerisinde bölümün, risalenin mevcut olduğunu bilecek durumda değiliz. Hangi kütüphaneyi inceleseniz yüzlerce şerh eseriyle karşılaşırız. Sadece bir mesnevî şerhi bile yüzlerle ifade edilen ciltleri oluşturuyor, nüshaları da düşünürsek. Öncelikle bir metin tespiti safhası var, bu eskiyle ilgili kısımda ilk başlık olarak metin tespiti ve hemen onun ardından gelen metin tenkidi veya tenkitli metin neşri söz konusu. Burada bazı eser isimleri söz konusu, ben bu konuşmamda hiçbir eser ismi zikretmeyeceğim. Şerh metinlerinin neşri hususunda henüz emekleme evresinde olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz; şerhle ilgili, şerh metinleriyle ilgili çalışmaların bir elin parmaklarını yeni yeni geçtiğini söyleyebiliriz. Henüz elimizde sağlam, sağlıklı, güvenilir metinler yok; bu eserlerin çoğu kütüphane raflarında ilgililerini bekliyor. Tespit noktası çok önemli, belki bir metin şerhi bibliyografyası yapılırken bu çalışılabilecek malzemelerin de bir bibliyografyası düşünülebilir. Şimdiye kadar biz bibliyografya derken yapılan çalışmaları, en küçük makaleden en hacimli kitaba kadar kastediyorduk. Böyle bir sorun da var. Tabii bilimsel anlamda metin neşri, Türkiye’de ihmal edilen bir alan.

İkinci başlık *şerh tasnifi* meselesi ile ilgilidir. İki sene kadar önce İstanbul Üniversitesi’nin düzenlediği bir sempozyuma katıldığımda bu meseleye dair bir sunum yapmışım.⁶ Tasnif, eldeki malzemenin bilimsel mânâda nasıl eleneceğinin de alâmetidir. Buradaki tasnife tabii ki eklemeler olacak. Kendimce bu büyük malzemeyi birkaç yönden tasnif edebileceğimizi düşündüm.

⁶ Atabey Kılıç, “Dağılmış İncileri Toplamak : Şerh Tasnifi Denemesi”, I. Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (12-13 Nisan 2007 İstanbul).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Manzum şerhler, mensur şerhler, dinî şerhler, edebî şerhler, vb gibi. Burada eser ismi vermedik. Bunların her birinin altında en az onar yirmişer tane isim var. Sadece tasnifteki teferruata dikkat ederseniz yüzlerce eserin çıkmış olması lâzım, karşımızda bulunması lâzım. Hemen bir başlık zikredeyim: manzum sözlük şerhleri. Yetmiş civarında manzum sözlük var ve hemen hemen hepsine bir şekilde bir şerh yapılmış. Bu en azından yetmiş tane şerh demek. Tuhfe-yi Şâhidî gibi bazılarına yüzlerce şerh yazılmış. Sadece manzum sözlük şerhleri başlığı altında en az birkaç yüz şerh eserinin bulunabileceğini söyleyebiliriz. Bu esasen muazzam bir hacim. Eski Türk edebiyatı bitti diyenler için burada bir küçük ikaz olsun, çalışılması uzunca sürecek bir malzeme bizi bekliyor. Bu tasnifin bitirilmesi gerekiyor. Metin tespitinin bittiği noktada tasnifin de tamamlanacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Üçüncü husus *metinle ilgili doğrudan çalışmalar*. Bu husus, metin neşriyle doğrudan alakalı. Bu ana başlığı da kendimce alt başlıklara ayırdım. Birincisi, üzerinde çalışıp neşredebileceğimiz şerh metinlerinin öncelikle maksat bakımından ele alınıp incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu da en çok eserlerin sebab-i telif kısımlarında zikrediliyor. Kimi diyor ki “Ben çocuklar daha iyi anlasın diye şerh ettim.”, kimi “İhvan daha iyi anlasın diye şerh ettim.”, kimi “Mevlevî zümresine dâhil olanlar daha iyi anlasın diye şerh ettim.”, kimi de daha önceki şerhi beğenmediği için vs. şerh ettiğini söylüyor. Maksat kısmından epeyce malzeme çıkacağını zannediyorum. İkincisi, metot bakımından bu eserlerin değerlendirilmesi lâzım. Hangi metodu kullanıyorlar? Yuvarlak bir ifadeyle biz ‘geleneksel şerh’ deyip bırakıyoruz ama, geleneksel şerhin de altında en az sekiz on tarzın olduğunu söyleyebiliriz.

Üçüncüsü şerh eserlerinin meselelerinin göz ardı edilen bir hususu var:⁷ *kaynaklar meselesi*. Bir şerh ya da bir şârih neye dayanarak şerhini oluşturur ki bunların en fazla kullandıkları kaynaklar biliyorsunuz sözlükler. Çoğu şerhte biz şârihin hangi sözlüğü kullandığını söylemediğini görüyoruz. Bunun tespiti de önemli. 16. yy. şerhlerindeki meşhur olan kaynaklar, özellikle sözlükler tespit edilebilir diye düşünüyorum. Abdülkadir Dağlar, yaptığı çalışmada, bir şerhte tespit ettiği yüzlerce kaynak eser ismi veriyor. Bunu pek çok esere yayarsak bugün adını bile

⁷ Bu konuda her bakımdan örnek bir çalışma için bkz. Abdülkadir Dağlar, “Vassâf Tarihi Şerhinden Hareketle Şerh Kaynakları Meselesi”, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/4 (Tunca Kortantamer Özel Sayısı II), Fall 2007, pp. 293-307.

duymadığımız onlarca sözlüğün kullanıldığını göreceğiz. Sadece sözlükler değil tefsirler, İsrâiliyâtın da bulunduğu bolca tefsirler şerhlerin kaynakları arasında bulunmaktadır. Bu da şerhin zenginliğini, fakirliğini ve aynı zamanda hangi maksatla oluşturulduğunun alâkasını da kuruyor. Üst dereceli şerh, orta şerh, belki biraz daha basit şerh gibi tasnifleri de kabaca biz bunun içerisinde düşüneceğiz.

Ve son olarak bu şerhten hâsıl olacak fayda da dikkat edilmesi gereken bir başlık olabilir. Çünkü her şerhin ve dolayısıyla her şârihin vermeyi düşündüğü bir mesaj var. Bir eseri yani şerhi, keyfî yere, yani benim de adım anılsın, ben de şârih taifesine dâhil olayım diye kaleme almıyor. Şârih bundan bir fayda bekliyor. Bu da modern teorilerde karşımıza çıkan sanatın, edebiyatın güzel(dulce) ve faydalı(util) olması gerekir şeklinde düşünülen iki ayağından birini destekliyor.

Dördüncü ana başlık *sözlükler*. Sözlüklerden iki kastımız var: şârihlerin kaynak olarak kullandıkları sözlükler ve bu şerh eserlerinden ortaya çıkarılacak olan metne dayalı sözlükler. Şerhe dair eserlerde o kadar büyük sözlük malzemesi var ki, o kadar etraflı malzeme. Meselâ Ahmet Talat Onay'ın zamanında "Mazmunlar"⁸ diye yayınlanan eserinden daha hacimli malumatı, sadece tek bir şerhte bulabileceğimizi rahatlıkla söyleyebiliriz. Şârih, bazan tek bir kelimeyi alıyor; müftî kelimesini meselâ, onun kökünü, ekini, yapısını, Arap'ta nasıl, Fars'ta nasıl, Türk'te nasıl, şu terkibe girince nasıl, falan zamanda nasıl, Hz. Peygamber zamanında nasıl, Emevî zamanında, Abbâsî zamanında nasıl, Osmanlı zamanında nasıl... uzun uzun anlatan şerhler var. Ve bizim hiçbir sözlükte bulamayacağımız kelimeyle, sözlükle alâkalar kuruluyor. Buradan sözlük alt başlığna gittiğimiz zaman üç şey söylemek istiyorum. Öncelikle bir şerh sözlüğünün oluşturulması lâzım. Biz hep şikâyetçiyiz biliyorsunuz, bizim hâlâ sözlüğümüz yok, Türkçe sözlüğümüz yok... Bir şerh sözlüğü çıkartılmalı bu da tabî ki sağlam metin neşirleriyle doğrudan alâkalı. İkincisi, bir belâgat sözlüğü bununla beraber oluşturulmalı. Çünkü belâgat stiliği de destekliyor. Söz dizimiyle de doğrudan alâkalı. Üçüncü başlık olarak da fert fert sözlüler oluşturulmalı. Bir tarama yapıldığında Nevâî dili için lugatler hazırlandığını görmemiz mümkündür. İran kütüphanelerinde o kadar çok Lugat-ı

⁸ Ahmet Talât Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Akçay Yay. Ankara 2000.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

Nevâî mevcut ki... Nevâî'nin divanlarında ya da diğer eserlerinde geçen kelimelerin özel kullanımlarını izah eden sözlükler. Ve bütün bunlardan sonra, tabii o büyük Türkçe sözlüğün oluşması beklenmeli.

Son başlığım “*mukayese*”. Cem Dilçin hocamız da mukayeseye özellikle dikkat çekiyor. Bu şerhlerin kendi aralarında mukayesesinin yapılması lâzım. Meselâ Mesnevî Şerhleri derli toplu bir araya getirilip metot, usul, kaynaklar, bilgi, birikim, kelime kadrosu vb. bakımdan mukayese edilmeli. Ve bu metotların mukayesesinde ikinci alt başlık olarak, geleneksel şerhe dâhil ettiğimiz şerhlerin günümüz teorileriyle de alâkalarının kurulması lâzım. Söz dizimi deyiş duruyoruz. Ama kaynakların çoğuna baktığımız zaman geleneksel metotta şârihlerin zaten sözdizimsel metodu kullandıklarını görüyoruz. Özellikle Farsça ve Arapçadan eserlerde hemen cümlelerin yapısını değiştiriyor ve diyor ki şu şöyle olursa böyle, böyle olursa böyle olur, cümleyi böyle dizersek böyle olur. Walter Andrews’i hatırlarsanız o da aslında aynı şeyi yapıyor.⁹ Kelimeyi şuraya alırsak şu vurgulanır, buraya alırsak onun değeri düşer, bunun değeri yükselir diyor... Yani arada büyük bir fark yok. Bir gelenek, yaklaşım bakımından hâlâ devam ediyor gibi görünüyor.

Günümüzle ilgili meseleler biraz daha çetrefil gibi görünüyor. Şunu sorgulamaktan ve yargılamaktan yanayım: Batılı metotlar acaba doğu metinlerini anlamaya ne kadar fayda sağlar, bunun da tartışılması lâzım. Çünkü şu an popüler görünen teorilerin zamanla yerini başka teorilere bıraktığını görüyoruz. Her teori veya yaklaşım yeni yorumlara da kapı açıyor hâliyle. Bu sebeple uygulanan batılı teori veya metotların metni anlama hususundaki katkılarının da ayrıca genel bir değerlendirmeye tâbi tutulmasından yanayız.

Günümüzde hâlâ geleneksel usullerle şerhler yapılıyor, acaba bunlar günümüz okuyucularına veya hangi zümreye özellikle fayda sağlar, faydası olur mu olmaz mı, bir nevi tekrarın ne faydası olur, bunları da tartışmak lâzım.

Acaba eklektik yaklaşım ya da bütünleştirici bir metot geliştirebilir miyiz? Bunu bize has bir şekilde Cem Dilçin hocamız güzel bir şekilde formül hâline getirmiş: geleneksel şerh + modern

⁹ Walter G. Andrews, Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*

şerh = divan şiirinin anlam dünyası. Belki bunun adını koymak lâzım. Ziya Avşar hocamız, sunduğu tebliğ ile buna benzer bir yaklaşım ortaya koydu.¹⁰ Geleneksel şerhle modern şerhin ünsiyetinin noktaları da aslında belirtilmeli.

Ve son olarak modern şerhin eski metinler ile ilgili tasarrufundan özellikle şikâyetler var: Çok kelimeler var fakat az mânâ veya az netice. Yani bu bir damla bal için haylice keçiyoynuzu yemek gibi bir şeye benziyor. Bir sürü şey duyuyorsunuz ama lezzetini alamıyorsunuz.

Bu yazı çerçevesinde meselelerden sadece bir kısmına işaret etmeye çalıştım. İnşallah bu başlıklar zamanla değerlendirilir. Veya yeni dikkatlerin açılmasına kapı açabilir.

KAYNAKÇA

- ANDREWS, Walter G., Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
- AVŞAR, Ziya, “Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi”, III. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına), 13 Şubat 2009 Kayseri.
- DAĞLAR, Abdülkadir, “Vassâf Tarihi Şerhinden Hareketle Şerh Kaynakları Meselesi”, Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/4 (Tunca Kortantamer Özel Sayısı II), Fall 2007, pp. 293-307.
- DİLÇİN, Cem, “Fuzulî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, **Türkoloji Dergisi** C.9. Ankara 1991, s. 43-98; Cem Dilçin, “Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma”, **Türkoloji Dergisi**, C.13, S.1, 1999, s.34-66.
- KILIÇ, Atabey, “Dağılmış İncileri Toplamak : Şerh Tasnifi Denemesi”, I. Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (12-13 Nisan 2007 İstanbul).

¹⁰ Ziya Avşar, “Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi”, III. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına), 13 Şubat 2009 Kayseri.

KORTANTAMER, Tunca, “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, I. Eski Türk Edebiyatı Kollojumu, Ankara 17-18 Ocak 1992.; **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, İzmir 1994, S. VIII., s. 1-10.

MENGİ, Mine, “Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine” **Divan Şiiri Yazıları**, Akçağ, Ankara 2000, s. 72-81.

ONAY, Ahmet Talât, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Akçay Yay. Ankara 2000.

TARLAN, Ali Nihad, **Edebiyat Meseleleri**, İstanbul 1981.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/6 Fall 2009*